

alışılan sosyoloji görüşünden ayıran başlıca vasıf tarihi -statistik diyebileceğimiz sosyoloji cereyanı ile (ki bilhassa Durkheim mektebi tarafından temsil edilmektedir.) Monografik diyebileceğimiz ve kendisine «tecrübî» unvanını veren (Le Play'cı) sosyoloji cereyanı arasındaki boş yere hâlâ devam eden mücadeleyi aşmış bulunmalarıdır.

MUZAFER SHERİF: AN OUTLINE OF
SOCIAL PSYCHOLOGIE

New - York, Harper - 1948 - p. 466

G. Murphy'nin ön sözüyle neşredilmiş olan bu eser Ankara Üniversitesi sabık psikoloji profesörü M. Sherif'in İngilizce olarak çıkmış olan üçüncü eseridir. Birincisi «İçtimaî norm'ların psikolojisi», ikincisi «Ego - involvement psikolojisi» hakkında bir tetkiktir. Müellifin bunlardan başka doktora tamamlayıcı tezi olarak yazdığı «İdrakin psiko - sosyolojisi» hakkında bir küçük kitabı ile bazı makaleleri vardır. Şimdi Amerika'da yardımcı profesör olarak çalışmaktadır. Prof. Murphy, önsözünde şöyle diyor: «M. Sherif'in sosyal - psikolojiye ait araştırmalarını üç başlık altında toplamak mümkündür. Evvelâ o gösteriyor ki içtimaî davranış ferdi kendi kâinatını idrak ettiği tarzdan doğmaktadır; bu davranışın tahlili ferdi referans'ın tahliline başvurmadan, içtimaî idrake ait ferdi alışkanlıklar tetkik edilmeden gölgeden ibaret kalmıya mahkûmdur; kendisinden insicamlı bir içtimaî davranışın çıktığı dinamik prensipler, ilk bakışta, içtimaî idrake ait prensiplerdir. Bir cemiyet bir ferdi yoğurduğu zaman onun üzerinde yaptığı en büyük tesir dünyayı bir yoldan ziyade diğer bir yolda görmesi hususunda ısrar etmesidir. İçtimaî idrakin sistematik tetkikinden davranış prensipleri ve zümre hayatiyle ilgili olan bütün diğer prensipler çıkar. On sene kadar önce Sherif'in neşrettiği *İçtimaî normlar psikolojisi* adlı eserinde bu nokta aydınlatılmış bulunuyordu. Yalnız bu fikri sistemleştirmek, bu telâkkileri genişletmek ve içtimaî psikoloji için bunu bir temel olarak kullanmak noktaları geri kalmıştı. Bu kitap bu işi üzerine alıyor. İhtiyaçların, zaruretlerin, mahrumiyetlerin, en mühim biyolojik dileklerin rolü daha evvelki eserinde işaret edilmiştir, fakat idrak sahasının tahliline bağlanmıştır. Bu kitabında duy-

gu ve mücadele hayatının tayin edici rolü daha sistemli olarak göz önüne alınmıştır: Meselâ insanın içtimaî vaziyetinin şu veya bu tipte tefsirine sebep olan açlık, korku, sevgi veya diğer zorlayıcı kuvvetler bunlardandır. Kitap, ananevî iç güdü nazariyelerine baş vurmakla beraber, zihin hâdisesinin tetkiki için dinamik bir temel bulmaktadır.

İçtimaî idrakin mahiyeti hakkındaki bu görüşten tarihî ve muasır içtimaî temâyüllerden zümrenin uzvu olmanın — bir sınıf uzvu, bir milletin uzvu, ilh —rolünü tetkik etmek; zümre uzvu olmanın ferdi bakış tarzına nasıl bir bünye verdiğini bulmak, ve ondan çıkan objektif zümre davranışının karakterlerinin ne olduğunu araştırmak ihtiyacı şiddetle kendini göstermektedir. Kendimizi daha büyük içtimaî toplulukların ve bugün kendilerini daha karışık, anlaşılmasız şekillere sokan faktörler karşısında bulunuyoruz. Bir kriz vaziyetinde, Sherif'e göre, biz bir faktörleri şu veya bu tipte içtimaî tekâmüller arasındaki bütün farkı meydana getiren «seçme noktası» ında görebiliriz. Herhangi bir tarih tetkikinin bir kriz noktasına, yahut bir *seçme noktası*'na ait bir tetkik olduğu görülür. Eğer bu doğru ise, bu tarzda bir sosyal - psikoloji şimdiki dünya hükmümüzü anlamamız için muteber olan tarihî perspektiv'e giriş vazifesini görebilir.

“İçtimaî normlar psikolojisi” nde cüretle zikredilen üçüncü bir prensip, *tecrübî* ile gerçek hayat hâdisesinin birliğidir. — Bu görüşe nazaran lâboratuvar tecrübesiyle gündelik hayat tecrübesi aynı dinamik psikoloji prensipleriyle bize aynı neticeleri verecektir, «Gerçek hayat» vaziyetlerinin esaslarını keşfetmek lâboratuvarın vazifesidir. Nitekim hayat vaziyetlerinin (situation) tetkiki de muayyen bir prensibin lâboratuvarda meydana çıktığını görmektedir.

Bu sahada İkinci Cihan Harbine ait tecrübeleri toplayan Ernie Pyle'in tetkiklerini hatırlamak doğru olur. Sherif'e göre psikolojik prensipler kâfi derecede vazih ise, herhangi bir ferde veya içtimaî vaziyette onları kullanırsak doğru neticeler verirler. Tecrübî sosyal psikolojinin tetkikinden kaçınılamaz ve çok ağırdır.

Bu kitab içtimaî psikolojinin temellerini kurmak için yapılmış öyle bir denemedir ki evvelâ esaslı prensiplere bağlı olan ikinci derecede prensiplere dayanmaktadır. Bu bir bakımdan bir

el kitabı için çok fazla, bir bakımdan çok azdır. Sherif'in kanaatine göre içtimaî bir zümreye iştirakin integral mânası hakkındaki bu görüş, eskidenberi içtimaî psikoloji kitaplarına girmekte olan bir çok bahisleri dışarıda bırakır. Meselâ bugünkü devri karakterize eden efkârı umumiye ve vaziyet alış meselelerine ait yüzlerce tamimden ziyade, burada ele alınmış olan basit ve tek prensibe vaziyet alış ve prejüje'ler hakkındaki tetkikleri açıklayabilir. Bu noktada bilgimiz kâfi derecede açık değildir. Bu lüzumundan fazla sadeleştirilmiş de olabilir. Artık hiç kimse diyemez ki içtimaî psikoloji chaotique, disiplinsiz ve tanzim edilmemiş vakaların bir kolleksiyonudur. Sherif'in kitabı kat'î surette böyle bir takım iddiaları ortadan kaldıracak vaziyettedir. Bu eserin kuvvetli ve zayıf noktaları ne olursa olsun, o bize zümre teşekkülünün, zümre davranışının ve tarihî değişmenin dayandığı içtimaî iştirak (participation) tiplerinin tefsiri için açık, sade, elemanter, esaslı ve dinamik bir sistem vermektedir.

Kitabın ihtiva ettiği başlıca bahisler şunlardır: 1) *Âmiller*: içtimaî psikoloji ile münasebeti bakımından umumî motifler problemi — ferdin hayatında biogenik ihtiyaçların yeri ve tesiri — insanî seviyede (ferdî ve içtimaî) mahrumiyetlerin tesiri — 2) *Zümreler ve Normlar (değerler)*: giriş: umumiyetle zümre vaziyetlerinin hassaları — Zümre uzvu olmanın ve başka zümre referanslarının tesiri — Zümre standartları veya Normların teşekkülü — Kavramların teşekkülü ve tesiri — Vaziyet alışlar (attitude) — vaziyet alışın teşekkülü ve değişmesi — Ben ve çevre: (Ben genetik bir teşekküldür; muayyen vaziyetlerde Ego'nun gerilemesi ve çökmesi — Ego'nun gelişmesinin karakterleri — Ego'nun âmilleri — Temel motiflerin tanziminde bir faktör olmak üzere *Ego - çevre* fikri — *Ben - çevre*'nin muhtelif tarzları) — Şahıs ve zümre münasebetinde *Ego - çevre* — Ergin vaziyet alışları ve aynileştirmeler — İçtimaî mesafe (prejüje) — 3) *Ferdî ve içtimaî değişme*: Teknolojinin tesiri (Beş Türk köyünde modern teknoloji ile temas, buna benzer hâdiselerin Amerika, Japonya, Güney Afrika ve Meksikada tesbiti) — Kritik vaziyetlerde insanlar — (Kritik vaziyetlere ait davranış, büyük içtimaî hareketlerde yeni kıymetlerin billûrlaşması) — 4) *İçtimaî tepkilerde ferdî farklar*: (Yeni prensiplere ihtiyaç yoktur, içtimaî tepkilerde tahavvüllerin ifadeleri, referans mikyaslarıyla münasebetleri bakımından ferdî tahavvüller,

muayyen bir zamandaki bir vasfın tayinindeki ferdî ve içtimaî faktörlerin rolü, muhtelif hâdiselerin fonksiyonel ifadesi).

*

**

- J. A. Lauwerys: Natural Science and Education: A sociological Study (Reader in Education in the Univ. Of London).
- C. M. Fleming: The Social Psychology of Education: A Sociological Study (Ph. D. University of London).
- Joachim Wach: The Sociology of Religion.
- Frank Knight: Religion and the Economic Order (Prof. of Social Sciences, University of Chicago, collaborated by Th. W. Merriam, Director of U.S.O. Training Nat. Council of Y.M.C.A.)
- Alfred von Martin: Sociology of the Renaissance (translated by W. L. Luetkens).
- Levin L. Schücking: The Sociology of Literary Taste (Dr. Phil.)
- Georges Gurvitch: The Sociology of Law (Prof. of Sociology, University of Strassbourg, France).
- H. Mannheim: Criminal Justice and Social Reconstruction (Lecturer in Criminology in the University of London).
- G. Williams: The Sociology of Women's Work (Lecturer in Economics, University of London).
- C. M. Fleming: The Adolescent: A Psychological Sociological Approach (University of London, Enstitute of Education).
- J. Blackburn: Psychology and the Social Pattern (Lecturer of Social Psychology, London School of Economics).
- J. Blackburn: Individual Development in Society.
- Kimball Young: A Handbook of Social Psychology (Prof. of Sociology, Queens College, New - York).
- Walter Hollitcher: Freud — An Introduction, a Study concerning the relationship between Psycho - analysis and Sociology.
- Neal E. Miller and John Dollard; Social Learning and Imitation.
- Ralph Linton: The Cultural Background of Personallity (Columbia University).
- Hans Kelsens: Society and Nature: A Sociological Inquiry.
- H. A. Hodges: Wi. Dilthey: Selected Reading from his Works and an introduction to his sociological and philosophical Works (Prof. of Philosophy, University of Reading).